

ВИБОРИ ЗА МЕТОДОМ КУМБСА: СПЕЦИФІКА, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Пошуки оптимальної для України виборчої системи вимагають розширення кола досліджуваних варіантів проведення виборів. Найбільш прості та добре відомі з них вже не тільки детально описані, але і випробувані на практиці. Дана стаття знайомить читача з відомою лише у вузьких колах виборчою системою – методом Кумбса.

Автор узагальнює відомості щодо даної виборчої системи, яка практично не була об'єктом окремих досліджень не лише вітчизняних, але і зарубіжних науковців. Зібрані відомості дозволяють констатувати складність обох аналізованих варіацій системи як щодо механіки голосування, так і процедури підрахунку голосів і встановлення результатів виборів. Метод Кумбса також виявляється достатньо складним і з точки зору діяльності органів, відповідальних за проведення виборів. Він не дозволяє уникати більшості важливих виборчих парадоксів, що притаманні виборчим системам, за яких застосовується ранжований виборчий бюлетень. Особливо відзначається властивість даного методу проведення виборів до стимулювання тактичного голосування серед виборців.

Натомість, метод Кумбса дозволяє оптимізувати витрати на проведення виборів та, що особливо важливо, стимулювати доцентрові процеси у політичній сфері, підштовхуючи політичні партії до співпраці та зменшуючи вплив крайніх радикалів. Відповідний потенціал даної виборчої системи потребує подальшого вивчення, в тому числі шляхом моделювання на основі попередніх результатів виборів в Україні. Це дасть змогу визначити перспективи практичного застосування методу Кумбса чи окремих його складових.

Ключові слова: вибори; виборча система; метод Кумбса; виборча система альтернативного голосу.

Постановка проблеми. Пошук оптимальної виборчої системи в Україні не припиняється з моменту здобуття незалежності, проте лише прийняття нового виборчого закону [2] для проведення місцевих виборів у 2015 р. продемонструвало готовність вітчизняних законодавців до використання на практиці достатньо складних виборчих систем. В цьому контексті стає особливо важливою готовність української політичної науки до аналізу та оцінювання можливих політичних наслідків застосування усього спектру виборчих систем. Натомість, деякі з достатньо давно відомих за кордоном виборчих систем не лише практично незнайомі українській політичній спільноті, але і не представлені у фахових політологічних публікаціях. Зокрема, таким є і метод Кумбса, який називають серед систем, здатних збільшити представництво центристських сил та зменшити представництво носіїв крайніх радикальних поглядів у виборчих органах. Разом з тим, оцінка можливостей його застосування на практиці все ще вимагає серйозних попередніх досліджень.

Аналіз останніх публікацій. Метод Кумбса переважає переважно поза увагою не лише вітчизняних, але і зарубіжних фахівців у галузі політичних наук. Після першого опису К. Кумбсом у 1964 р. дана виборча система вивчалася переважно в межах теорії суспільного вибору, а основний акцент робився на математичному аналізі її особливостей, в той час як політичні наслідки її практичного застосування на загальних виборах не досліджувалися. При цьому особ-

ливо звертає на себе увагу брак публікацій, спеціально присвячених даній системі.

Підвищенню уваги до методу Кумбса сприяла на початку XXI ст. дискусія щодо проблем і перспектив використання системи альтернативного голосу у багатоскладових суспільствах. У ході цієї дискусії дослідники звернули увагу і на деякі схожі з нею виборчі системи, зокрема і на метод Кумбса.

Дослідження Б. Грофмана та С. Фелда у 2003 році [4] стало однією з перших за тривалий час наукових публікацій, спеціально присвячених методу Кумбса, який був запропонований до уваги академічної спільноти як заміник для системи альтернативного голосу.

Втім, їх заклик щодо більш прискіпливого розгляду перспектив методу Кумбса як виборчої системи, що може знайти практичне застосування, залишився майже не почутим. Серед решти тут виділяється лише дослідження Н. Міллера, який у 2012 р. опублікував результати порівняльного аналізу виборчої системи альтернативного голосу та методу Кумбса з виборчою системою відносної більшості на основі даних про вибори у Великобританії 1992–2010 рр [3].

Наразі можна констатувати, що зарубіжні автори не проявляють особливого інтересу до методу Кумбса в контексті перспектив його застосування для проведення масових виборів, а аналіз чи принаймні опис даної виборчої системи у вітчизняній політологічній літературі практично відсутній за винятком короткої характеристики методу Кумбса у статті А. Авксентьева в 2012 р. [1, с. 97].

Формулювання цілей статті. Виходячи з браку відповідної інформації у вітчизняних наукових виданнях, автор вбачає призначення даної статті у ознайомленні широкої наукової громадськості з методом Кумбса, специфікою даної виборчої системи, перевагами та недоліками її застосування для проведення масових виборів. З цією метою будуть визначені механіка голосування, процедура встановлення переможця виборів, рівень складності та вартості застосування системи на практиці, вірогідні політичні наслідки та виборчі парадокси при її використанні.

Виклад основного матеріалу. Метод Кумбса відноситься до числа виборчих систем, які мають відносно нетривалу історію та переважно описані на основі теоретичних міркувань в силу відсутності достатньої для узагальнюючих висновків кількості випадків їх практичного застосування.

Винайдення даного методу відноситься до 1964 р., коли він був описаний американським психологом К. Кумбсом у роботі «Теорія даних». За своєю механікою дана система особливо близька до виборчої системи альтернативного голосу, а тому найбільш часто порівнюється з нею [9, с. 10].

Механіка голосування та процедура визначення переможця (переможців).

Метод Кумбса передбачає проведення виборів у одномандатному окрузі з використанням ранжованого бюлетеня. Виборець зобов'язаний з допомогою цифр розставити у бюлетені кандидатів у порядку своїх

вподобань від першого до останнього. Бюлетені, у яких використані не всі преференції, тобто ранжовані не всі кандидати, вважаються недійсними.

При встановленні результатів виборів традиційно застосовується квота Друпа (хоча теоретично можливі і інші модифікації), яка дорівнює $50\% + 1$ від числа бюлетенів, що підлягають врахуванню. Для перемоги кандидату необхідно набрати кількість перших голосів (перших преференцій) виборців, що є більшою або дорівнює вирахованій квоті.

Якщо переможець не визначений за результатами підрахунку перших преференцій виборців, то визначається кандидат, який одержав найбільшу кількість останніх преференцій (останніх місць) за результатами волевиявлення виборців. Голоси, подані за нього, перерозподіляються між кандидатами, що залишилися, на основі наступних преференцій виборців.

Якщо і після перерозподілу жоден кандидат не набирає кількість голосів, що є більшою або дорівнює виборчій квоті, то процедура повторюється доти, доки такий кандидат не з'явиться. При цьому кожного разу з підрахунків виключається кандидат, який має найбільшу кількість останніх преференцій серед усіх кандидатів, що ще не були виключені з підрахунків.

Розглянемо описану процедуру визначення переможця для п'яти кандидатів (А, В, С, D, Е) на прикладі даних, наведених у Таблиці 1. Загальна кількість виборців – 55 тис. Відповідно, квота Друпа становитиме в даному випадку $55000 / 2 + 1 = 27501$ голос.

Таблиця 1.

Преференції виборців у одномандатному окрузі

№	Кількість виборців	Преференція 1	Преференція 2	Преференція 3	Преференція 4	Преференція 5
I	18000	A	D	E	C	B
II	12000	B	E	D	C	A
III	10000	C	B	E	D	A
IV	9000	D	C	E	B	A
V	4000	E	B	D	C	A
VI	2000	E	C	D	B	A

При підрахунку перших преференцій одержуються такі результати: кандидат А – 18 тис. голосів, В – 12 тис., С – 10 тис., D – 9 тис., Е – 6 тис. Жоден з кандидатів не одержав необхідну для обрання кількість перших преференцій виборців, а тому з підрахунків має бути виключений кандидат з найбільшою кількістю останніх преференцій. Кандидат А має 37 тис. останніх місць, кандидат В – 18 тис. Таким чином, кандидат А вибуває з боротьби, а голоси, подані за нього передаються кандидату D відповідно до на-

ступних преференцій виборців, що поставили кандидата А на перше місце.

Після перерозподілу преференцій одержуються такі результати: кандидат В – 12 тис., С – 10 тис., D – 27 тис., Е – 6 тис. Жоден з кандидатів все ще не одержує необхідну для обрання кількість перших преференцій виборців. Має бути знову визначений кандидат з найбільшою кількістю останніх місць. Для цього формується Таблиця 2 з новою ієрархією преференцій, з якої виключено кандидата А.

Таблиця 2.

Преференції виборців після виключення кандидата А

№	Кількість виборців	Преференція 1	Преференція 2	Преференція 3	Преференція 4
I	18000	D	E	C	B
II	12000	B	E	D	C
III	10000	C	B	E	D
IV	9000	D	C	E	B
V	4000	E	B	D	C
VI	2000	E	C	D	B

Останні преференції віддані кандидатам у такій кількості: кандидат В – 29 тис., С – 16 тис., D – 10 тис. Таким чином, з числа претендентів на перемогу вибуває кандидат В. Подані за нього 12 тис. перших голосів перерозподіляються на користь кандидата Е. Отже, після другого перерозподілу преференцій

одержуються такі результати: кандидат С – 10 тис., D – 27 тис., Е – 18 тис. Знову жоден з кандидатів не одержує необхідну для обрання кількість перших преференцій виборців, і для виключення наступного кандидата у Таблиці 3 формується оновлений список преференцій.

Таблиця 3

Преференції виборців після виключення кандидатів А та В

№	Кількість виборців	Преференція 1	Преференція 2	Преференція 3
I	18000	D	E	C
II	12000	E	D	C
III	10000	C	E	D
IV	9000	D	C	E
V	4000	E	D	C
VI	2000	E	C	D

Тепер останні преференції віддані кандидатам у такій кількості: кандидат С – 34 тис., D – 12 тис., Е – 9 тис. Відповідно, вибуває кандидат С, а подані за нього голоси перерозподіляються на користь кандидата Е, який набирає 28 тис. голосів (при 27 тис. голосів у кандидата D) і стає переможцем виборів.

Описану вище процедуру визначення переможця за методом Кумбса можна вважати класичною як запропоновану самим винахідником, однак вона не є єдино можливою. Дещо розширює трактування методу Кумбса робота В. Уолліса [9, с. 63], який слушно зазначає, що дана виборча система може використовуватися не тільки у одномандатних округах, але і у багатомандатних. Тоді вона за механікою голосування та визначення переможця стає більше схожою не на систему альтернативного голосу, а на систему єдиного голосу, що передається.

Не зайвим буде зазначити, що в цьому аспекті метод Кумбса пройшов зворотній шлях, з'явившись спочатку як система виборів для одномандатних округів, а потім будучи пристосованим для використання у багатомандатних. У той час, як історично раніше була винайдена система єдиного голосу що передається, призначена для використання у багатомандатних округах, а потім у якості її модифікації для одномандатних округів постала система альтернативного голосу, яка і є найбільш спорідненою до методу Кумбса.

За модифікації методу Кумбса, описаної В. Уоллісом, механіка голосування залишається тією самою, що і за класичного методу, але змінюється спосіб визначення переможців. Для цього так само використовується квота Друпа, яка розраховується за формулою: кількість голосів виборців, що підлягають врахуванню / (магнітуда виборчого округу + 1) + 1. Обраними вважаються кандидати, які набрали кількість перших преференцій виборців, що є більшою або дорівнює розрахованій квоті.

Якщо після визначення переможців за результатами підрахунку перших преференцій залишаються нерозподілені мандати у кількості, що принаймні на 2 перевищує кількість кандидатів, які продовжують претендувати на їх отримання, то проводиться перерозподіл преференцій (якщо кількість нерозподілених мандатів перевищує кількість кандидатів, що на них претендують, лише на 1, то перерозподіл не про-

диться, а мандати одержують всі ці кандидати крім того, який має найменшу кількість голосів виборців; дана умова зберігається на всіх стадіях підрахунків).

Перерозподіл відбувається у дві стадії. На першій розраховується надлишок голосів для обраних кандидатів, якщо такі є. Надлишок розраховується для кожного переможця окремо як кількість набраних ним голосів, від якої віднято квоту. Цей надлишок перерозподіляється між кандидатами, що продовжують претендувати на обрання, пропорційно на основі преференцій виборців, що голосували за кандидата, для якого розраховано надлишок.

Після цього відбувається перевірка, чи набрав хтось з кандидатів кількості голосів, достатньої для обрання. Якщо такі кандидати є, а нерозподілені мандати залишилися, то процедура повторюється.

Якщо ж і після перерозподілу надлишків залишаються нерозподілені мандати, то на другій стадії кандидат з найбільшою кількістю останніх преференцій виборців (серед тих кандидатів, що продовжують претендувати на мандати) виключається з підрахунків, а подані за нього голоси перерозподіляються на основі наступних преференцій виборців між кандидатами, що продовжують претендувати на мандати.

Процедура повторюється доти, доки залишаються нерозподілені мандати.

Рівень складності та вартості застосування на практиці.

Якщо використовувати критерії, запропоновані Е. Рейнольдсом та його колегами для оцінювання складності застосування виборчої системи на практиці та рівня витрат, пов'язаних з її застосуванням [8, с. 156], то метод Кумбса одержує достатньо посередні оцінки. Позитивно він може бути оцінений лише за двома критеріями: дизайном виборчого бюлетеня (для одномандатних округів виготовлення виборчих бюлетенів та їх структура традиційно є простішими) та кількістю днів для голосування (метод Кумбса гарантує проведення виборів у один тур, таким чином заощаджуючи кошти та зменшуючи навантаження на органи, відповідальні за організацію виборчого процесу).

Підрахунок голосів за методу Кумбса є суттєво складнішим, ніж за виборчих систем, де не використовується голосування виборців з преференціями, однак поступається за складністю одразу декільком

виборчим системам (системі єдиного голосу, що передається; змішаним виборчим системам), а тому має середню складність.

Натомість одразу за 4-а критеріями метод Кумбса потенційно ускладнює проведення виборів та робить його більш дорогим. По-перше, через використання одномандатних округів організатори виборів змушені будуть вирішувати цілу низку програм із визначенням їх меж та періодичною перенарізкою. По-друге, що логічно випливає з першого, метод Кумбса передбачає цілу низку заходів, необхідних для проведення реєстрації виборців та ведення їх обліку. По-третє, специфіка механіки голосування та визначення переважців потребують роз'яснення через проведення освітніх заходів для виборців, що тягне за собою додаткові витрати. По-четверте, метод Кумбса не має механізмів автоматичного заміщення обраних депутатів, які вибули з депутатського корпусу з тих чи інших причин, що тягне за собою потребу проведення проміжних виборів і пов'язані з цим витрати.

Вірогідні політичні наслідки та виборчі парадокси.

Аналіз Д. Фелсенталя щодо здатності метода Кумбса уникати виборчих парадоксів показав, що з 15 парадоксів, характерних для виборчих систем із використанням ранжованого бюлетеня, метод Кумбса дозволяє уникнути лише 5-и, що можна вважати посереднім показником [3, с. 32].

Оцінити можливі політичні наслідки застосування методу Кумбса дещо складніше. Не зважаючи на те, що з моменту винайдення даної виборчої системи пройшло вже більше 50 років, на практиці для проведення загальних виборів вона практично не застосовувалась. На теоретичному ж рівні відповідні висновки дозволяють зробити, фактично, лише дослідження Б. Грофмана і С. Фелда [4] та Н. Міллера [6]. При цьому можна констатувати, що заклики Б. Грофмана до більш глибоких досліджень методу Кумбса [8] не знайшли відгуку у науковій спільноті.

У згаданій вище роботі Б. Грофман та С. Фелд пропонують 4 критерії, яким повинна відповідати виборча система, призначена для визначення єдиного переможця: унеможливлення перемоги «аутсайдера Кондорсе»; гарантування обрання «переможця Кондорсе» (якщо такий є); уникання можливостей маніпулювання волевиявленням виборців за допомогою тактичного голосування; простота у використанні [4, с. 641].

Слід уточнити, що в якості «переможця Кондорсе» розглядається кандидат, який при попарному порівнянні з кожним з решти кандидатів здобуває більшість голосів. Натомість «аутсайдер Кондорсе» – кандидат, який при попарному порівнянні програє будь-кому із решти кандидатів.

Порівняння методу Кумбса з системою альтернативного голосу за названими критеріями дозволило Б. Грофману та С. Фелду встановити, що принаймні за двома з них метод Кумбса дає як мінімум не гірші результати, за одним – потенційно переважає, і лише за одним потенційно поступається системі альтернативного голосу.

Так само як і система альтернативного голосу, метод Кумбса унеможливорює перемогу «аутсайдера Кондорсе», а за механікою голосування обидва мето-

ди абсолютно тотожні, тому рівень складності їх використання на практиці однаковий. Разом з тим, метод Кумбса має суттєво кращі результати у забезпеченні виграшу для «переможця Кондорсе». Так, система альтернативного голосу схильна давати такий результат за умови балотування чотирьох або менше кандидатів, в той час як метод Кумбса гарантує обрання «переможця Кондорсе», якщо такий є в наявності.

Що ж стосується проблемного критерію, то тактичне голосування за використанням метода Кумбса, спрямоване проти одного з конкурентів, здатне штучно виключити його з боротьби на ранніх стадіях перерозподілу переважців за умови відсутності кандидата, що здобуває абсолютну більшість перших переважців виборців.

Слід підкреслити, що тактичне голосування за методом Кумбса відрізняється за своїм характером від тактичного голосування за системою альтернативного голосу. За останньої виборцям може бути вигідно віддати частину своїх перших переважців не найбільш бажаному кандидату, а одному з конкурентів, щоб вивести з боротьби опонентів, небезпечних на пізніх стадіях перерозподілу голосів. Натомість за використанням метода Кумбса основним напрямком у тактичному голосуванні стає заниження позиції безпосередньо основного конкурента, щоб він вибув із боротьби за рахунок великої кількості «останніх місць».

Втім, висновки Б. Грофмана та С. Фелда щодо здатності методу Кумбса гарантувати виграш «переможця Кондорсе» мають певне обмеження – вони розповсюджуються лише на випадки, коли переважці виборців можуть бути розташовані у одномірному континуумі з одним піком. Якщо ж переважці виборців мають складнішу структуру і визначаються не лише ставленням до однієї ключової проблеми, «переможець Кондорсе» може програти [4, с. 653].

Приклад поразки «переможця Кондорсе» за використанням методу Кумбса для трьох кандидатів наводить Х. Нурмі, хоча і визнає при цьому, що створити такий приклад достатньо складно [5, с. 55]. Самі Б. Грофман та С. Фелд, визнають обмеженість своїх висновків, однак переконані, що на практиці описані винятки будуть зустрічатися лише зрідка.

Не менший інтерес з точки зору перспектив практичного застосування методу Кумбса становить робота Н. Міллера, який моделює результати виборів за методом Кумбса на прикладі Великої Британії. Аналіз Н. Міллера завершується дещо несподіваним висновком: партії, що підтримують запровадження у Великобританії виборчої системи альтернативного голосу (зокрема, ліберальні демократи) одержали б суттєві переваги від використання методу Кумбса, втім вони не ставлять питання про його використання [6].

Н. Міллер дає цьому просте, але цілком логічне пояснення: хоча метод Кумбса має хорошу репутацію у академічній спільноті, практикуючі політики та активісти практично нічого не знають про нього та можливі наслідки його впровадження.

Втім, сам Н. Міллер визнає, що існують принаймні ще два практичні міркування, які суттєво знижують перспективи використання методу Кумбса на загальних виборах. З одного боку, це складність самої процедури голосування, особливо за умови великої кіль-

кості кандидатів, що балотуються. А з іншого боку – дана система дасть очевидні переваги для невеликих центристських партій, що спричинятиме природній опір її впровадженню з боку політичних конкурентів таких партій, які претендують на підтримку тих самих електоральних груп.

Досить скептично ставляться до застосування методу Кумбса на практиці і К. Рітчі та А. Гардіні. Розглядаючи дану виборчу систему не як самостійну, а як один з варіантів системи альтернативного голосу, вони вказують, що її впровадження може призвести до збільшення негативної складової у виборчих кампаніях. [3, с. 289] Важко не погодитися з тим, що метод Кумбса дійсно стимулює дії кандидатів, спрямовані не стільки на збільшення власної популярності, скільки на зниження позицій основних конкурентів в ієрархії преференцій виборців.

Узагальнюючи вказане вище, можна визначити потенційні політичні наслідки практичного застосування методу Кумбса. Серед таких наслідків чимало негативних: збільшення кількості зіпсованих бюлетенів через врахування лише бюлетенів, в яких повністю ранжовано всіх кандидатів; зростання обсягів тактичного голосування, коли виборці розставляють преференції не широко, а так, щоб виключити з боротьби на ранніх стадіях основного конкурента «свого» кандидата; складність та незрозумілість для пересічних громадян процедури визначення переможця, що може дати привід для звинувачень у маніпуляціях і зниженні легітимності результатів виборів; стимулювання кампаній проти конкретних кандидатів з метою зниження їх позицій у ієрархії преференцій виборців; переможцем може стати (як у випадку, описаному в Таблицях 1–3) кандидат, який поступається іншим за рівнем персональної підтримки.

Але разом з тим метод Кумбса: зменшує кількість втрачених голосів виборців, оскільки переможця гарантовано визначать більше 50 % голосів виборців (без проведення другого туру, що зменшує витрати на вибори); стимулює політичні партії до співпраці через обмін преференціями в різних округах; зменшує ефект розпорошення голосів, підтримуючи провідників найбільш популярних у суспільстві поглядів, не зважаючи на те, між якою кількістю партій розділені голоси громадян, які цих поглядів дотримуються; обмежує представництво у виборних органах крайніх радикалів, зменшуючи їх вплив на політику.

Висновок. Метод Кумбса має значний потенціал у стимулюванні центристської політики та співпраці між політичними партіями, але складність механіки голосування, процедури визначення переможця, можливість виникнення виборчих парадоксів вимагають проведення ґрунтовних попередніх досліджень перед прийняттям рішення щодо його практичного застосування для проведення виборів в Україні.

Наразі з теоретичної точки зору недоліки методу видаються більш вагомими, але для остаточних висновків бракує досліджень, які б виходили саме з вітчизняної специфіки. Автор пропонує перевірити метод Кумбса на предмет можливості його принаймні часткового застосування, використання при заміщенні окремих виборних посад, голосуваннях з окремих питань у Верховній Раді України.

Для оцінки подальших практичних перспектив методу Кумбса доцільно було б провести моделювання результатів виборів за даною виборчою системою на основі відомостей про попередні вибори в Україні та результатів соціологічних опитувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авксентьев А. О. Теория голосования : процедуры, критерии, парадоксы / А. О. Авксентьев // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1007. – С. 93–99.
2. Про місцеві вибори : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 37–38. – Ст. 366.
3. Electoral Systems : Paradoxes, Assumptions, and Procedures / editors : D. S. Felsenthal, M. Machover. – Berlin : Springer, 2012. – 364 p.
4. Grofman B., Feld S. L. If You Like the Alternative Vote (a.k.a. the Instant Runoff), then You Ought to Know About the Coombs Rule / B. Grofman, S. L. Feld // Electoral Studies. – 2004. – № 23. – P. 641–659.
5. Grofman B. A Taxonomy of Runoff Methods / B. Grofman // Electoral Studies. – 2008. – № 27. – P. 395–399.
6. Miller N. R. The Alternative Vote and Coombs Rule Versus First-Past-the-Post : a Social Choice Analysis of Simulated Data Based on English Elections, 1992–2010 [Електронний ресурс] / Nicholas R. Miller // University of Maryland, Baltimore County. – Режим доступу : <http://userpages.umbc.edu/~nmiller/RESEARCH/AVvsFPTP.REV5.pdf>
7. Nurmi H. Comparing Voting Systems / H. Nurmi. – Dordrecht : D. Riedel publishing company, 1987. – 218 p.
8. Reynolds A. Electoral System Design : The New International Idea Handbook / A. Reynolds, B. Reilly, A. Ellis. – Stockholm : International Idea, 2005. – 223 p.
9. Wallis W. D. The Mathematics of Elections / W. D. Wallis. – Cham : Springer International Publishing Switzerland, 2014. – 96 p.

Р. В. Чуприн, Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ВЫБОРЫ ПО МЕТОДУ КУМБСА: СПЕЦИФИКА, ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Поиски оптимальной для Украины избирательной системы требуют расширения круга изучаемых вариантов проведения выборов. Наиболее простые и хорошо известные из них уже не только подробно описаны, но и опробованы на практике. Данная статья знакомит читателя с известной лишь в узких кругах избирательной системой – методом Кумбса.

Автор обобщает сведения о данной избирательной системе, которая практически не была отдельным объектом исследования не только отечественных, но и зарубежных ученых. Собранные сведения позволяют констатировать сложность обеих рассматриваемых вариаций системы, как в отношении механики голосо-

вания, так и процедуры подсчета голосов и установления результатов выборов. Метод Кумбса также является достаточно сложным и с позиции деятельности органов, ответственных за проведение выборов. Он не позволяет избежать большинства важных избирательных парадоксов, присущих избирательным системам, в которых применяется ранжированный избирательный бюллетень. Особо отмечается, что данный метод проведения выборов стимулирует тактическое голосование среди избирателей.

При этом метод Кумбса позволяет оптимизировать расходы на проведение выборов и, что особенно важно, стимулировать центристские процессы в политической сфере, стимулируя политические партии к сотрудничеству и уменьшая влияние крайних радикалов. Соответствующий потенциал данной избирательной системы требует дальнейшего изучения, в том числе путем моделирования на основе результатов выборов прошлых лет в Украине. Это позволит определить перспективы практического применения метода Кумбса либо отдельных его составляющих.

Ключевые слова: выборы; избирательная система; метод Кумбса; избирательная система альтернативного голоса

R. Chuprin, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

ELECTIONS UNDER COOMBS RULE: FEATURES, ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Ukraine is still looking for the best model of electoral system. The most popular and the simplest systems were used, but all of them did not produce expected outcomes. Politicians, scientists and civic society are not satisfied with the previous attempts of electoral design in Ukraine. The range of probable solutions should be extended to find the right one. This article is devoted to one of these hardly known solutions – Coombs rule.

Both Ukrainian and foreign researches in political science do not pay attention to Coombs rule. The papers on this electoral system are very rare, and it is better known in the social choice theory and psychology, than in political science. The system is really complicated both in classic variant and in single transferable vote modification. The procedures of voting and counting are difficult and long. Coombs rule makes serious pressure on the electoral bodies. The most important electoral paradoxes cannot be avoided with the help of this electoral system. And it should be mentioned and stressed, that Coombs rule tends to spread the strategic voting among the voters. All these facts explain why this electoral system has no any use at mass elections.

Coombs rule has also some important advantages. It reduces the costs of elections and creates incentives for political parties to cooperate during electoral campaigns rather than produce conflicts. But far more important, that this electoral system potentially strengthens positions of the centrist parties. Both left and right radicals will have less power in representative bodies under this system in theory. But practical perspectives of the system require further researches. It would be especially useful to analyze possible effects of the elections under Coombs rule using data from previous Ukrainian elections. Such analysis can help to understand whether and how Coombs rule should be used in Ukraine.

Key words: elections; electoral system; Coombs rule; alternative vote system

Рецензенти: **Семенченко Ф. Г.**, д-р політ. наук, професор,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон;
Лушагіна Т. В., канд. політ. наук,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

© Чупрін Р. В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 12.10.2015 р.